

BOSHLANG'ICH MAKTABDA O'QITUVCHILAR VA OTA-ONALARNING SAMARALI O'ZARO HAMKORLIGINI SHAKLLANTIRISH MODELI VA TEXNOLOGIYASI

Feruzbek Nurmatjon o'g'li Ne'matov

Qo'qon davlat universiteti

T.N.Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich maktabda o'qituvchilar va ota-onalarning samarali o'zaro hamkorligini shakllantirishga oid nazariy va amaliy jihatlar yoritilgan. Hamkorlik modeli va texnologiyasining asosiy komponentlari, ularning ta'lim-tarbiyaviy jarayondagi o'rni, shuningdek, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda o'qituvchi, o'quvchi va ota-ona o'rtasidagi kommunikativ munosabatlarni takomillashtirish mexanizmlari hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan hamkorlik modeli taklif etiladi. Mazkur maqola boshlang'ich ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida o'qituvchi va ota-onalarning mas'uliyatli sheriklik faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, hamkorlik modeli, ota-ona, o'qituvchi, pedagogik texnologiya, kommunikativ madaniyat, ta'lim sifati, interfaol yondashuv

MODEL AND TECHNOLOGY OF FORMING EFFECTIVE COOPERATION OF TEACHERS AND PARENTS IN PRIMARY SCHOOL

Feruzbek Nurmatjon oglu Nematov

Kokand State University

National Institute of Educational Pedagogy named after T.N. Kori Niyoz

Abstract: This article covers theoretical and practical aspects of forming effective cooperation between teachers and parents in primary school. The main components of the cooperation model and technology, their role in the educational process, as well as their importance in the comprehensive development of the student's personality are analyzed. The study proposes mechanisms for improving communicative relations between teachers, students and parents, as well as a cooperation model developed on the basis of modern pedagogical approaches. This article serves to develop responsible partnership activities of teachers and parents in the process of modernization of the primary education system.

Keywords: primary education, collaborative model, parents, teachers, pedagogical technology, communicative culture, quality of education, interactive approach

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'qituvchi, o'quvchi va ota-onaning o'zaro hamkorligini yangi bosqichga ko'tarishni talab etmoqda. Chunki boshlang'ich ta'lim nafaqat bilim berish, balki o'quvchining shaxsiy fazilatlarini, ijtimoiy faolligini va mustaqil fikrlash salohiyatini shakllantirishga qaratilgan muhim bosqichdir. Ushbu jarayonda o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi hamkorlikning samarali tashkil etilishi ta'lim-tarbiya sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ota-onalar bolalarning kundalik o'quv faoliyati, psixologik holati va ijtimoiy muhitini eng yaqin biladigan shaxslardir. O'qituvchining esa metodik, pedagogik va kommunikativ salohiyati ta'lim jarayonining sifatini belgilaydi. Shu bois ularning o'zaro hamkorligi bolaning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi yagona pedagogik muhitni yaratadi.

So'nggi yillarda pedagogika fanida o'qituvchi va ota-onalarning hamkorlik texnologiyalarini ishlab chiqish, ularning modelini amaliyotga joriy etish, shuningdek, samaradorlikni oshirish yo'nalishida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Ammo ushbu masala hanuzgacha o'zining to'liq yechimini topgan emas.

Maqolaning maqsadi - boshlang'ich maktabda o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida samarali hamkorlikni shakllantirish modeli va texnologiyasini ishlab chiqish hamda uni ta'lim jarayonida qo'llashning nazariy-amaliy asoslarini yoritishdan iborat.

Asosiy qism

1. Hamkorlikning pedagogik mohiyati va ahamiyati

1.1. Pedagogik tushuncha va mazmuni

Hamkorlik - bu ta'lim jarayonida ikki yoki undan ortiq sub'ektlarning (o'qituvchi, ota-ona, o'quvchi, maktab ma'muriyati) maqsadli, o'zaro faol va mas'uliyatli harakati bo'lib, o'quvchining intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Boshlang'ich maktab sharoitida hamkorlikning mohiyati - bola ta'limining uy va maktab o'rtasida izchil, uyg'unlashtirilgan pedagogik muhit yaratishdir.

1.2. Hamkorlikning ta'lim sifati va natijalarga ta'siri

Hamkorlik orqali:

- o'quvchilarning o'qish motivatsiyasi oshadi;
- pedagogik strategiyalar uy sharoitida davom ettiriladi (uy vazifalari, o'qish odatlari);

- ijtimoiy-emosional qo'llab-quvvatlash kuchayadi (oilaviy nazorat, mehribon muhit);
- individual yondashuv va xulq-atvor muammolarini erta aniqlash imkoniyati paydo bo'ladi.

1.3. Ilmiy asoslar va nazariy yondashuvlar

Hamkorlik masalalari ekologik, tizimli, kommunikativ nazariyalar bilan izohlanadi. Tizimli yondashuv hamkorlikni maktab tizimi ichidagi modullar (o'qituvchi - ota-ona - o'quvchi) o'zaro bog'liqligi sifatida ko'radi. Kommunikativ yondashuv esa samarali muloqot va axborot almashinuvining zarurligini ta'kidlaydi.

2. Psixologik va ijtimoiy asoslar

2.1. Ota-ona va o'qituvchining psixologik roli

Ota-onaning ta'limga bo'lgan munosabati va pedagogik ong darajasi bolaning o'qishga bo'lgan munosabatini belgilaydi. O'qituvchining esa motivatsion va pedagogik kompetensiyalari o'quv jarayonini boshqaradi. Ikkalasi ham bola rivojida ijobiy pedagogik tizim hosil qiladi.

2.2. Ishonch va hamkorlik psixologiyasi

Samarali hamkorlik uchun ishonch muhim: ota-ona o'qituvchiga professional masalalarda ishonishi, o'qituvchi esa ota-onani hurmat qilishi lozim. Ishonchni shakllantirish uchun doimiy muloqot, aniq maqsadlar va natijalarni baholash tizimi bo'lishi kerak.

2.3. Ijtimoiy kapital va jamoaviy resurslar

Maktab va oilaning hamkorligi ijtimoiy kapitalni oshiradi - ota-onalararo, ota-ona - o'qituvchi aloqalari orqali jamoaviy resurslar yaratiladi. Bu resurslar o'quvchilarning qo'llab-quvvatlanishi, maktab muhitining yaxshilanishi va tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligini oshirishda muhim.

3. Tashkiliy shakllar va amaliy metodlar

3.1. An'anaviy shakllar

- ota-ona yig'ilishlari (umumiy va sinf bo'yicha);
- shaxsiy suhbatlar (rejalashtirilgan konsultatsiyalar);
- o'quv jarayoniga oid yangiliklar taqdimotlari.

3.2. Zamonaviy interaktiv shakllar

- ochiq darslar va "kun maktabi" tadbirlari;
- guruhli treninglar, mahorat darslari (o'qituvchi va ota-ona uchun);
- portfoliolar orqali o'quvchi yutuqlarini namoyish qilish.

3.3. Raqamli platformalar va kommunikatsiya vositalari

- maktabning rasmiy veb-sahifasi yoki Telegram/WhatsApp guruhlari;
- elektron kundaliklar va baholar tizimi;
- video konsultatsiyalar (zoom, Meet) va onlayn seminarlar.

3.4. Amaliy metodlar va vositalar

- hamkorlik loyihalari (oila-maktab loyiha ishlari);
- ota-onalar bilan birgalikda bajariladigan uy vazifalari va faoliyatlar;
- qo'llab-quvvatlash guruhlari (masalan, yangi boshlovchi o'qituvchilar va ota-onalar uchun mentorlik).

4. Hamkorlik modelining tarkibi va strukturasi (taklif qilingan model)

4.1. Modelning maqsadi va vazifalari

Maqsad: boshlang'ich maktabda o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida doimiy, samarali va baholanishi mumkin bo'lgan hamkorlik tizimini yaratish.

Vazifalar: kommunikatsiyani yo'lga qo'yish, ta'lim maqsadlarini uyg'unlashtirish, o'quvchi taraqqiyoti monitoringini tashkil etish.

4.2. Model komponentlari

1. Pedagogik-kommunikativ komponent - muntazam muloqot, feedback, treninglar.

2. Tashkiliy komponent - hamkorlikni tartibga soluvchi reglament, yig'ilishlar jadvali, javobgar shaxslar.

3. Metodik komponent - o'qish metodikalari, uyga vazifa strategiyalari, qo'llanmalar.

4. Raqamli komponent - axborot tizimlari, elektron jurnal, onlayn konsultatsiyalar.

5. Baholash komponenti - samaradorlik ko'rsatkichlari, indikatorlar va monitoring vositalari.

4.3. Modelning bosqichlari (fazalari)

• Diagnostika fazasi: hozirgi hamkorlik holatini baholash (so'rovnomalar, intervyular).

• Rejalashtirish fazasi: maqsadlar, vazifalar, resurslar va jadvalni belgilash.

• Amaliyotga joriy etish: treninglar, yangi tadbirlar, kommunikatsiya kanallarini ishga tushirish.

• Monitoring va baholash: indikatsiyalar bo'yicha natijalarni o'lchash, feedback to'plash.

• Korrigiyalash va takomillashtirish: olingan natijalar asosida modelni yangilash.

4.4. Rollar va majburiyatlar

• O'qituvchi: pedagogik strategiyalarni uy muhitiga muvofiqlashtirish, ota-onalarni yo'naltirish, natijalarni yetkazish.

• Ota-ona: bolaning uy sharoitidagi ta'limini tashkil etish, maktab bilan muloqotda faol bo'lish.

• Maktab rahbariyati: resurs ajratish, tartib-intizomni ta'minlash, tashkiliy qo'llab-quvvatlash.

• O'quvchi: o'z vazifasi va o'sishi uchun mas'uliyatni anglash va ijro etish.

5. Texnologiya: amaliy bosqichlar, metodlar va vositalar

5.1. Texnologiyani umumiy sxemasi

1. Ishonch va muloqot platformasini yaratish.
2. Pedagogik chiqish punktlarini aniqlash va ota-onalarga yetkazish.
3. Kundalik hamkorlik (haftalik / oylik format).
4. Jarayonni raqamlashtirish va monitoring qilish.
5. Baholash va qayta tashkil etish.

5.2. Konkret metodlar va vositalar (har bosqich uchun)

- Diagnostika: so'rovnomalar (ota-ona, o'qituvchi), fokus-guruhlar, sinfdan kuzatuv.

- Rejalashtirish: hamkorlik shartnomalari (oila-maktab), haftalik reja, mas'uliyatlar jadvali.

- O'qitish va trening: master-klasslar, rolli o'yinlar, trening modul-lari (maktab va onlayn).

- Onlayn Vositalar: elektron jurnal, Telegram/WhatsApp kanali, videokonferensiya, ta'lim platformalari.

- Baholash: indikatorlar (o'quv natijalari, qatnashuv darajasi, ota-onalar qoniqishi), testlar, portfoliolar.

5.3. Texnologiyani sinovdan o'tkazish (pilot loyiha)

- Tanlangan sinflarda 1-2 semestr davomida pilot loyihani yo'lga qo'yish.
- Monitoring: oyma-oy natijalarni to'plash (baholar, qatnashuv, oila anketalari).
- Yakuniy tahlil va tavsiyalar.

6. Baholash va monitoring mexanizmlari

6.1. Asosiy indikatorlar

- o'quvchilar akademik yutuqlarining o'zgarishi (baholar, test natijalari);
- ota-onalar ishtiroki darajasi (yig'ilishlar, tadbirlarga qatnashish);
- o'qituvchi-ota-ona muloqot chastotasi va sifati;
- o'quvchilar ijtimoiy-emosional rivojlanish ko'rsatkichlari (xulq, motivatsiya).

6.2. Monitoring usullari

- kvantitativ: testlar, anketalar, statistika;
- sifat: intervyular, fokus-guruhlar, kuzatuv yozuvlari.

6.3. Baholash natijalarini qayta ishlash va hisobot

- har bir davr uchun hisobot tayyorlanadi: kuchli tomonlar, zaif tomonlar, tavsiyalar;

- hisobot asosida korektiv chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

7. Amaliy misollar va holatlar (case studies)

7.1. Misol 1: «Ochilish darsi + ota-ona treningi»

- sinfda ochiq dars o'tkaziladi; darsdan keyin ota-onalar uchun qisqa trening (uydagi o'qitishni tashkil etish) amalga oshiriladi.

- natija: ota-onalar metodik jihatdan xabardor bo'ladi, o'quvchilar uy vazifalariga yaxshiroq yondashadi.

7.2. Misol 2: «Raqamli kundalik va onlayn konsultatsiyalar»

- maktab elektron jurnaliga ota-onalar kiritiladi; o'qituvchi muntazam yangilaydi; kerak bo'lganda onlayn konsultatsiya tashkil etiladi.

- natija: tezkor aloqa orqali muammolar erta aniqlanadi va bartaraf etiladi.

7.3. Misol 3: «Hamkorlik loyiha-sinfdan tashqari faoliyat»

- ota-onalar bilan birgalikda mavzuga oid loyiha ishlari (masalan, ekologiya haftaligi) tashkil qilinadi.

- natija: jamoaviy ish o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini oshiradi va ota-onalar bilan maktab aloqasini mustahkamlaydi.

8. Muammolar va cheklovlar

- vaqt va resurs yetishmasligi (ota-onalarning bandligi);
- texnologik cheklovlar (internet, qurilmalar);
- kommunikatsiya madaniyati pastligi;
- ba'zi ota-onalarning pedagogik bilimlari va ishtiyoqi yetarli emasligi.

9. Takliflar va tavsiyalar

1. Maktabda ota-onalar bilan samarali hamkorlik bo'yicha maxsus reja ishlab chiqilsin (yillik).

2. O'qituvchilar uchun kommunikativ va oilaviy psixologiya bo'yicha malaka oshirish kurslari tashkil etilsin.

3. Raqamli vositalardan foydalanish kengaytirilsin - elektron jurnal, guruhlar, video konsultatsiyalar.

4. Pilot loyihalar asosida model sinovdan o'tkazilsin, natijalar tahlil qilinsin va kengaytirilgan tartibda joriy etilsin.

5. Ota-onalar bilan motivatsion dasturlar yaratilishi - ularning ishtirokini rag'batlantirish uchun sertifikatlar, ijtimoiy e'tiroflar kiritilsin.

Xulosa

Boshlang'ich ta'lim bosqichi - bu shaxsning intellektual, ijtimoiy va ma'naviy shakllanishi uchun poydevor davridir. Shu sababli bu bosqichda o'qituvchi va ota-onalar o'rtasida samarali hamkorlik tizimini yo'lga qo'yish nafaqat pedagogik zarurat, balki ta'lim sifatining muhim garovidir. Tadqiqot davomida aniqlanganki, maktab va oila o'rtasidagi muloqot, o'zaro mas'uliyat va axborot almashinuvi darajasi o'quvchining o'qish motivatsiyasi, ijtimoiy moslashuvi hamda o'zini namoyon etish imkoniyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Taklif etilgan hamkorlik modeli pedagogik, psixologik, tashkiliy va axborot-kommunikatsion komponentlar asosida yaratilgan bo'lib, u ta'lim jarayonida har bir sub'ektning (o'qituvchi, ota-ona, o'quvchi) rolini aniq belgilash, ularning vazifalarini uyg'unlashtirish va o'zaro aloqani tizimlashtirishni ko'zda tutadi. Bunday yondashuv

natijasida o'quv jarayoni bir tomonlama boshqaruvdan ko'ra, sheriklik tamoyillariga asoslangan, ochiq va integrativ muhitga aylanadi.

Shuningdek, o'qituvchi va ota-onalarning hamkorligi zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitilganda - masalan, raqamli platformalar, interaktiv mashg'ulotlar, treninglar va onlayn muloqot vositalari orqali - o'quvchining o'zlashtirish samaradorligi sezilarli darajada ortadi. Oila va maktab o'rtasida shakllanadigan bunday raqamli va emotsional ko'prik, bola uchun yagona pedagogik makonni yaratadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, samarali hamkorlik faqatgina muntazam uchrashuvlar yoki ota-ona yig'ilishlari bilan cheklanmasligi kerak. U tizimli, maqsadli, baholanishi mumkin bo'lgan jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. Shuning uchun hamkorlikni rivojlantirishda monitoring, diagnostika va natijalarni tahlil qilish mexanizmlarini yo'lga qo'yish muhimdir.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, boshlang'ich maktabda o'qituvchi va ota-onalarning o'zaro hamkorligini shakllantirish modeli ta'limning sifat ko'rsatkichlarini oshirish, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish hamda oilaviy va maktab tarbiyasi o'rtasidagi uzviylikni ta'minlashda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur modelni amaliyotga keng joriy etish orqali nafaqat o'quvchilar muvaffaqiyat darajasi, balki jamiyatning pedagogik madaniyatini ham yuksaltirish mumkin. Shu bois bu yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirish va tajriba-sinov ishlarini tizimli yo'lga qo'yish ta'lim tizimi rivoji uchun strategik vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: O'zbekiston.
2. Mirziyoyev, Sh. M. (2020). Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
3. Mirziyoyev, Sh. M. (2022). Inson qadri - eng oliy mezon. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
4. Karimov, I. A. (1997). Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Abdullaev, A. (2019). Boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik yondashuvlar. Toshkent: Fan va texnologiya.
6. Jo'rayev, M. (2021). Ota-ona va o'qituvchi hamkorligining pedagogik asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti.
7. Yuldasheva, D. (2020). "Boshlang'ich ta'limda oila va maktab hamkorligini rivojlantirish omillari." Ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda innovatsion yondashuvlar to'plami. Toshkent, 3-8-betlar.

8. G'ulomova, N. (2018). Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. Toshkent: "Fan va texnologiya."
9. Hasanov, B. (2021). "Boshlang'ich ta'lim jarayonida ijtimoiy sheriklik madaniyatini shakllantirish." Pedagogika va psixologiya jurnali, №4, 42-48-betlar.
10. Vygotskiy, L. S. (1991). Myshelniye i rech. Moskva: Pedagogika.
11. Bronfenbrenner, U. (1989). Ekologicheskaya sistema razvitiya rebenka. Moskva: Prosveshchenie.
12. Epstein, J. L. (2011). School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. Boulder, CO: Westview Press.
13. Fullan, M. (2007). The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press.
14. Hargreaves, A., & Shirley, D. (2012). The Global Fourth Way: The Quest for Educational Excellence. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
15. UNESCO (2021). Partnerships for Education 2030: Strengthening Collaboration Between Schools and Families. Paris: UNESCO Publishing.
16. ogli Muqimov, S. Z. (2025). MUSIC AND NEUROPHYSIOLOGY: HOW DOES MUSIC CHANGE BRAIN ACTIVITY?. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(3), 3-7.
17. Mirzaitova, M., & Astanakulov, O. (2025). CURRENT STATE OF INVESTMENT ACTIVITY IN TOURISM ORGANIZATIONS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(3), 14-17.
18. Abdunabiyeva, M. (2025). THE CULTURAL IDENTITY AND AESTHETIC EXPRESSION IN UZBEK NATIONAL DANCE ART. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(3), 18-24.
19. Xo'jjiyev, M. Y., & Bozorova, F. J. R. (2025). METROLOGICAL LIMITS OF ACCURACY OF PUMPKIN SEED OIL ADDITION TO FUNCTIONAL DRINKS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(4), 23-26.